

Ишни муратлары : малкъар адабиятны мурдорун салгъан белгили назмучу (поэт) Мёчюланы Кязимни назмулары бла шагъырейлениу ; аланы тюз , шатык окъутургъа юйретиу , тилни байлыгъын эм ариулугъун чертиу , билимлерин ёсдюрюу; Кязимни чыгъармаларыны юсю бла окъуучуланы миллет сезимлерин кючлендириу , жашауну тюз ангыларгъа юйретиу.

Ишге керекли затла : окъуучула этген къабыргъа газет ; Кязимни юсюнден рефератла , докладла ; Кязимни уллу сураты ; Кязимни суратлары бла планшет ; компьютер , магнитофон; Кязимни назмуларына этилген жырладан къуралгъан кассета ; Кязимни китап кёрмючю . Къангада жазыу :

Жыр. Байтуганова Сабрина «Таулагъа чакъырама»

Аппаева Камила.

Игиликге чагъадыла кырдыкла,
Игиликге тууадыла туудукъла ,
Игиликге тартыпдыла жүрекле ,
Игиликге болсун бары тилекле !

Кязим.

Бардыргъан . Багъалы къонакъла , сыйлы устазла эм окъуучула ! Кюнюгюз ахшы болсун !

Дуния башында хар халкъны Ата журтуну , ана тилини да жүреги болгъан , дайым келе келген тёлюлеге жол нёгерлик этип тургъан поэтлери бардыла. Бизни миллетде аллай сёз устасы Кязим болгъанды. Хазна къалмай , хар бир таулу , сабийлигинден башлап Мёчюланы Кязимни поэзиясыны от жагъасында жылына келгенди. Харф да танымагъан халкъны арасында Кязимни белгилиги аллай уллу , миллетни анга суймеклиги аллай бир кючлю эди , ол затха сейир этмей къалыргъа амал жокъду. Аллай намыс сёз устасына - суратчыгъа дайымда берилмейди, аллай хурметни жалаанда бир-бир поэтле сынадыла. Аны бла бирге Мёчюланы Кязим тау тарларында жазыусуз , басмасыз да жашагъан миллетлени жазыучусу болгъанын эсге алыргъа керекди!

Алайды да , акъылман , закий Кязимни жылы от жагъасына жууукъ болугъуз.

Бардыргъан . Мёчюланы Кязим 1859 -чу жылда Холам- Бызынгы тарында орналгъан гитче элчикде - Шыккыда Беккини юйюрюнде туугъанды. Эл медирседе окъугъанды , гюрбежиде ишлеп тургъанды . Арап жазыуну билгени себепли , биринчи назмуларын да арап харфла бла жазгъанды. Аны поэзиясы малкъар халкъны адабият (литература) къууанчыды.

Жанкишиева Нателла

" Иги сёз"

Иги сёзню бичакъ кесмез ,

Иги сёзню боран элтмез ,

Иги сёз отда кюймез ,

Иги сёзге багъа жетмез.

Иги сёзсюз жашау неди ?

Тузсуз хантха теппе- тенгди.

Иги сёзню айтхан эрди,

Акылы , жүреги кенгди.

Шекерова Самира Окъ жерине жетип суууйду,

Суу да бир заманда къуруйду ,

Иги сёз не суумаз , не къурумаз .

Аны тутуп киши тыймаз.

Иги сёз - кёз жарыгъыды,

Ахлунга айтырыгъынгды.

Жылы отду , от жагъангда

Ол къоруулайды душманынгдан.

Бардыргъан. Бизни жигит халкыбыз бир заманда да , не кёп кыйынлык кёрген эсе да , кесини тилин тас этмей жашагъанды. Кязим да , миллетибизни айырылмаслык жол негери болуп , анга кюллукук этгенди. Кязим - бизни миллет насыбыбыз , кюуанчыбызды.

Жыр. Байтуганова Жамиля

Бардыргъан. Шыкычы поэт халкына , ана тилине да болмагъанча уллу игиликле этгенди. Кязим, халал фахмусуна батырлыгы , кишилиги да кюшулуп , бизни таулада белгили болгъанды. Темирчи Кязим артыкылыкыгъа чыдай билмеген, зулмучулагъа баш урмагъан адам болгъанын билип , анга жүрек кыйгыларын айтыргъа , жыр такдырыргъа адамла Беш бла Тау Эден жүрюгендиле. Тюзлюк , игилик излеу аны назмуларында аслам жерни алады эм да темир туйген поэтни баш борчу болгъанлай кылады.

Аликберова Камила " Тюзлюк".

Оюлмаз кыала дуняда

Тюзлюкдю , кючлю жокъ андан .

Тюзлюк ажашмаз туманда ,

Ол ёлмез , кетип кыаядан.

Махтанмагъыз бай да , бий да,

Бизнича, инсансыз сиз да .

Кыалмабыз биз бирибиз да ,

Неди байлыкъ , мюлк да , юй да?

Бардыргъан. Кязим тарыхны кёп кыйын сагъатларына шагъат болгъанды. 1914 жылда - битеу дуня уруш , 1917 жылда - Уллу Октябрь революция , 1941 жылда - Уллу Ата журт уруш . 1944 жылда 8 - чи мартда малкыар халк кёчгюнчюлюк сынагъанды . кязим , кыйын сагъатда халкыны биргесине болуп , таукеллик этгенди.

Акушуев Аслан "Жарлы халкым".

Мен айтханнга тангылагъыз ,
Айтханымы ангылагъыз ,
Шашар жолда сиз бармагъыз ,
Жюрекге ачыу салмагъыз.
Тамата оноуну бичди ,
Миллетге кёчерге тюшдю,
Терси , тюзю айырылмай ,
Бу не аламатлыкъ ишди ?

Атабиев Рамазан

Аман болду жашауубуз ,
Татыусузду ашауубуз ,
Къыйындан жокъ бошауубуз ,
Телигеди ушауубуз.

Жерибизге душман келди,
Бизни жокъ этерге деди,
Жетмез бизге ассы дерти,
Кеси кетер таудан кери.

Бардыргъан. Кязимни поэзиясы -бизни таулу халкъыбызны келген жолуну хапарыды, аны жюрегини уруууду.Бизни ата-бабаларыбыз не къыйын сагъатда да Кязимни сезюнден эс тапхандыла.Ма ол себепден,аны назмулары, халкъ ауузунда жюрюп ,унутулмай туруп,бюгюн китаплагъа тюшгендиле.

Бардыргъан. Фахму , заманны кючлю желлерине кесин элтдирмей , кесине узакъ ёмюрлюкню алады. Кязимни уллу фахмусу да да алай болгъанды. Аны поэзиясына тау тёпелени башларында кёк жашнауу да , таза сууну боюнунда тал терекни чакъгъаны да киргендиле.

Хосаева Амина

Суу боюнунда ариу чакъдын ,
Сен Кязимни кьууандырдын ,
Кишиуларын г жумушакъла ,
Кёзню жапсаралла ала.

Сен былайгъа къайдан келдинг ?
Жангызлайын къала ёсдюнг ?
Къыш къабыщмай къалай турдунг ,
Борандан къалай къутулдунг ?

Бардыргъан. Хар бир таулу сабийлигинден Мёчюланы Кязимни поэзиясыны от жагъасында жылына келеди. Кязимча закий адамла , хар миллетни , уллулугъуна , гитчелигине къарамай , жашау халына кёре , кесини адабият байлыгы болгъанын туура этип , аны да битеу дуния адабиятха къошадыла.

Бардыргъан . Уллу классикни - Кязимни поэзиясы кёп заманланы ичинде малкъар халкъны акъыл -эс , культура къыйматын , ол кётюрюлген бийикликни кёргюзтюп келеди. Урунган таулула бизни биринчи назмучубузгъа къалай хурмет этгенлерин айтып жетишдиралгъан къыйынды. Алай аны , назмуларын угъай да , поэмаларын окъуна кёлден билгендиле.

Сахна оюн. Ойнагъанла : Мизиев К – Кязим, Хаджиева К – Мисирхан, Локияев М- Ахмат.

Бардыргъан . Кязимни жашы Мухаммат Битеу Дуния урушда ёлген эди. Кязимни анга атагъан назмусу халкъ ауузунда жашайды.

Аккизова Айгюль

Жашыма

Назму этеме кёлюм тола ,

Айтырыма арсар бола,
Тилим артына тартыла,
Жашлай кетген жигит балам.

Туман басып , кюн да батды,
Тангым аман бла атды.
Эркинлик ючюн жан бердинг ,
Сюйген балам , ёлюп кетдинг .

Бардыргъан. Зулму Кязимни бек уллу жан кыйынлыгы болгъанлай къалады. 1906 жылда жазылгъан "Атасыны жашына осуяты " деген назмусу поэтни тынгысызлыгы къаллай бир уллу болгъанын кёргюзтеди.

Кёккезов Алим

Балам ! Зулмулукъну кёре ,
Кетеме къабыргъа - жерге .
Ким билед , санга тюшсе уа ,
Зулму жокъ болгъанын кёрюрге.

Балам ! Дунияда артыкълыкъ
Болмагъан кюннге жетсенг ,
Ол заманда , къабырыма келип :
"Тынч жат!" - деп кычыр сен.

Бардыргъан. Кязим ариу кылыкълы болургъа , халаллыкъгъа юйретеди.

Алай бла , ол тау жамауатлагъа бирликни къайтарыргъа , зулмуланы тюзетирге умут эте эди.

Зулму этген ахыратда төлер аны ,
Тынчлыкъ кёрмез хаух дунияда аны жаны.

Динсиз малгъун бузар тауда тукъумланы,
Къуран тутхан - Бир Аллахны тюз къонагъы!

Тепсеу. Толгурова К, Акушуев А, Кумуков Т.

Бардыргъан. Кязимге иги адамны сифаты толусунлай дин бла байламлыды. Жашауда тюзлюк болурун суйген хар инсан да - ол бай , жарлы эсе да - бек алгъа кеси тюз жашаргъа керекди. Тюз жашагъанны асыулугъун биле , кишиге терс ниет тутма , къара сабан сюрме , урлама , ёлтюрме - сора сен насыплыса , ол дуниягъа да бет жарыкълы барлыкъса.

Бардыргъан. Къартлыгъында кёчгюнчюлюк ачыуун сынагъан поэт ахлуларын , кеси жерлилени тёзюмлю болургъа , келир кюннге таукел къараргъа бош чакъырмайды.

"Хайт дегиз ! Туугъан тауларыбыздан бизни зор бла кёчюргендиле. Шупха иш болгъанды. Тюз халкъыбызгъа терслик аталгъанды. Бир кюн бир бизни халкъыбыз ызына къайтмай къаллыкъ туююлдю " , - дегенди ол. Халкъгъа айланып , назму бла да былай айта болгъанды :

Аппаева Самира.

Кёп жашадым , кёп кердюм ,
Атрыкълыкъгъа налат бердим .
Къартлыгъымда тентиредим ,
Элим бла кёчюп келдим .

Ат - чариште сыналады ,
Азап кермей ким къалады ?
Хайт дегиз ! - айып алмагъыз ,
Иште артха къалмагъыз!

Бардыргъан. Кязимни халкъына кертичилиги бла жерине суймеклиги , таулула айтычулай , аны ат багъасы сёзлеринден къуралгъан , жашаууну ётюрюксюз , омакъсыз суратларындан толу поэзиясыны эки къанатыдыла.

Аны Арапстанда "Локъман хажиге этген осуятында " туугъан жерге сыймекликни къаллай юлгюсюн кёребиз ! Къызыу ауруп тургъанлай жол негерине ол былай дейди :

Керекмезова Диана

Жерибизге эсен жетип болалсанг ,
От жагъангда сыгын отха къарасанг ,
Локъман хажм , кёп шукурла этерсе ,
" Жаннет юйю - туугъан жерибиз ",- дерсе.

Хапар бла Бызынгыгъа барырса ,
Кече мени жарлы юйюмде къалырса .
Шыкъыда юч кюн дууа алдырырса,
Ташларындан тансыгъымы алырса!

Бардыргъан. Кязимни поэзиясы кюч берген тюз ниетлиликди ,ачыкълыкъды. Алада баш жерни уа огъурлулукъ , игилик, адамлыкъ аладыла.

Бардыргъан. Кязим бу дуняда къууанч аз , бушуу кёп болгъанына тюшонгенди. Болса да , тюнгюлюп , олтуруп , ёлюмню сакълап туруу Кязимни жашау излемлерин бла аз да келишмейдле. Ол, дуняда адамла бир бирлерине таза ниет тутуп , бир бирни суююп , насыплы , мамыр жашасала сую эди. Ол жарыкълыкъны суюген огъурлу , халал адам болгъанды.

Кулиев Кантемир "Тойчулагъа".

Тойчуларым , сиз ойнагъыз , кюлюгюз ,
Кюнден кюннге жарыкъ болсун кюнюгюз .

Усталыкъны къалдырмайын билигиз ,
Барыбыз бирдан тепсейик , жюрюгюз !

Сиз барасыз къымылдамай , сюзюлюп ,
Башха болмай , зурнуклача , тизилип .

Бек ариу тепсейсиз , кьууанып , кюлюп .

Мудахлыкь тайсын , тамыры юзюлюп.

Жыр. Байтуганова Сабрина.

Бардыргъан. "Ийман олду - тазалыгъы , жанынгы " , - деген Кязим , энди саулагъа игилик жоралай , адамны бир залим да сыйырмаз байлыгъы - ийман болгъанын айтады. Адамны халаллыгъын , тюз ниетлилигин , иш ахлулугъун , усталыгъын - барын бирикдирген кюч олду - ийман.

Локияева Милена

Жарсымагъыз , игиликни билген - аз ,

Аны ючюн дерт тутаргъа жарамаз .

Себеп берген кьайтырына кьарамаз , -

Ёлмезлик жокь - ийман бла кьалыгъыз.

Амин Аллах дей , биз бюгюн "Акьылман , закий Кязим "деген кьууанчлы ишибизни бошайбыз . Бошалмазлыкь саулукь , насып Аллах берсин !

Бардыргъан.

Таулула хар кьууанчлы ишни той бла бошайдыла. Биз да ол төрени бузмай, ишибизни жарыкь тепсеу бла бошайыкь.

САУ БОЛУГЪУЗ!!!

МКОУ «СОШ» с.п.Нижний Чегем

Внеклассное мероприятие

Если камень сорвется в ущелье,
В темной пропасти сгинув навек,
То ничто никогда возвращенья
Не сулит ему больше навех.

О, Аллах! Пусть мы так же не канем!
Если сам я дойти не смогу,
То, молю тебя,- сделай хоть камнем,
Но к родному верни очагу!

1910, Дамаск

Кязим Мечиев

Подготовила :
учительница балкарского языка и литературы

Байтуганова Марина Харуновна

2021г.